

Katri Kauppinen

LAAKSON
LINNUT,
AAVAN
LAULUT

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© 2022 Katri Kauppinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-39395-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

1. MAI

Susi oli taas siinä. Mai ei voinut nähdä sitä, sillä se piiloutui pimeään. Hän kuuli sen kuitenkin ulvovan lähellä, jossain matalien pensaiden ja vaivaisten koivujen takana.

– Hus, häivy, Mai kuiskasi hevosen selästä.

Aron nosteli jo kavioitaan ja tahtoi jatkaa matkaa. Mai ei osannut lähteä karkuun, vaikka henki kohosi kurkkuun.

Kylmä käsi hakeutui taskunpohjaan ja kalisutteli kiviä varoitukseksi. Katse etsi suden laumaa rinteiltä, vaikka Mai tiesi jo, että tämä susi liikkui yksin. Aron hirnui ja ravisteli päätään viimassa. Mai tarttui miekkaan vyöllä.

– Häivy, niin säästän henkesi!

Ääni upposi pimeään. Miekka tärisi ilmassa. Mai ei oikeasti halunnut käydä suden kimppuun. Hän puristi miekkaa hikiessä kädessään niin lujaa, että kahvaan kaiverrettu ilves painautui kuvaksi kämmeneen.

Susi oli seurannut ilvestä puuttomilla tuntureilla ennenkin. Mai ei ollut vain kuvitellut kirjajaan jäkälään painuvia askelia takanaan. Susi oli joka kerta tullut rohkeammaksi, sen ääni vahvistunut. Nyt sen olisi jo voinut nähdä, jos se vain olisi astunut esiin kuunvalossa.

Susi kuitenkin piiloutui, ulvoi pimeässä säveliä, jota Mai ei tahtonut enää kuulla. Laulu kaikui takaisin jyrkänteistä, kertautui uudelleen ja uudelleen, sävelet toistuivat kuin rantaan lyövät meren aallot. *Anna laulun liekutella... Yö on kaunis väsyneille...*

Main teki mieli heittää miekka maahan ja nostaa kädet korville. Laulu muistutti liikaa siitä, miten hiljaista kototulen ääressä oli, vieläkin hiljaisempaa nyt, kun Lemek oli lähtenyt. Aron hirtui, sitä oli jo vaikea pitää paikallaan. Mai ravisti päätään.

– Mene pois, hän sanoi hitaasti sudelle. – Sinun on aika mennä pois.

Mai sulki silmänsä. Hän ei kuuntelisi sutta. Hänen mielensä oli sitä vahvempi.

Kun Mai avasi silmänsä, oli vastassa vain tuulen viileä veisu. Ilveshenki hakkasi rinnan alla. Mai tuijotti pensasta. Sutta ei ollut, ei enää.

– Lähdetään, Mai kuiskasi Aronille. – Meitä odotetaan.

Aron lennähti laukkaan. Aavan viiltävä viima jäädyyti kyyneleet Main poskille.

2. PIHLAJA

Hirrenrakojen kapeat valosilmät siristelivät savussa. Vanhukset kuuntelivat hiljaisina, kun Pihlajan suu supatti sanoja, toisteli taikaa hämärässä. Palokärjen muna täytyi rikkoa kämmenelle juuri oikein, vaivata sisälmystä käsien välissä ja varoa jättämästä tahnaan kuoren palasia.

Valmiin taian Pihlaja hieroi varovaisesti puolisokean vanhuksen silmiin. Mies ähkäisi ja valitti, mutta ei pannut vastaan.

– Saankohan vielä yhden kesän nähdä, vanhus huokaisi.

– Kyllä varmasti, Pihlaja vakuutti. – Huomennahan on jo kalmi.

Juhlan mainitseminen maistui kirpeältä Pihlajan suussa. Hän siirsi ketun turkin väriset palmikkonsa pois rinnalta ja siirtyi seuraavan potilaan luokse. Vanha mies valitteli kipeitä kinttujaan. Pihlaja kääri pellavapaitansa hihat ja alkoi määrätietoisin liikkein hieroa pahoja pois. Sormet tunnustelivat jalan lihoja ja etsivät kipeät kohdat niin kuin Akka oli opettanut. Harmaa-parta ei valittanut, vaikka kyynel kohosikin silmiin.

– Ei tällä koivella taida enää tanssiin päästä, vanhus sanoi ja hymyili hampaattomalla suulla. – Mutta munnihuilu minulla on vireessä. Sinulle soitan niin paljon kuin jaksat juhlia.

Pihlaja nosti suupielet ylös. Hymy ei ulottunut ruskeisiin silmiin. Hänelle ei olisi kalmiina tanssia luvassa, mutta mistäpä mies sen olisi ymmärtänyt.

Pihlaja alkoi levittää vahvan tuoksuista voidetta känsäisiin, likaisiin jalkoihin. Tätä hän ei tulisi kaipaamaan, vaikka ei enää nenäänsä juuri nyripistellytkään. Parantaminen oli lopulta aika yksitoikkoista, samoja salvoja ja vanhoja voiteita. Akka ei ollut koskaan opettanut Pihlajalle suurimpia salaisuuksiaan, niitä joiden avulla kuljettiin henkien luo.

– Mikäs täällä on vointi? Pihlaja kysyi seuraavalta vanhuksealta.

Mies ynähti vastaukseksi. Ankara talvi oli saanut hänet sairastelemaan. Vanhus makasi taljan alla tupaa kiertävällä penkillä eikä jaksanut enää käyttää käsiään veistelyyn. Pihlaja laski käden miehen rinnalle ja kuunteli. Oliko ulkona sanansaattajia, käpytikka kuolemaa kertomassa tai palokärki pahoja tuomassa?

Sairaan henki hakkasi heikkona rinnan alla. Akka täytyisi pyytää paikalle. Pihlaja ei sanonut mitään, hymyili vain. Jokaiselle oli aikansa, sanoi Akka aina. Pihlaja ei voinut tehdä muuta kuin lievittää sairaan kipuja korppiviinalla. Mies yskäisi, kun sai kurkkuunsa kulauksen.

– Pitää vähän yskittäääkin. Siitä tietää, että taika toimii, Pihlaja toisti Akan sanoja.

Vanhus köhi vielä hetken, sitten yskä alkoi helpottaa. Pihlaja taputti tätä olkapäälle ja kumosi pullosta seuraavaa lusikallista, mutta pisaraakaan ei enää tullut. Pihlaja rypisti otsaansa. Akan pullot olivat viime aikoina tyhjentyneet vauhdilla. Joiko Akka korppiiniina enemmän kuin Pihlajalle myönsi? Eihän Akka enää nuori ollut. Pihlaja otti vyöltään hieman minttua ja antoi sitä, vaikka vanhus selvästi odotti lusikallista.

Täitarkastuksen jälkeen Pihlaja oli valmis. Miehet hymyilivät, toivottivat onnea tytön ensimmäiseen kalmiin. Pihlaja

kiitti. Eiväthän vanhukset tienneet, että Pihlaja oli kutonut paulansa hiljaisena, kuunnellut vain vierestä ikäsiskojen kuis-kutusta.

Kevään tuore valo tulvahti raakana kasvoille, kun Pihlaja astui ulos. Silmien täytyi hetken aikaa räpytellä savutuvan hämärää pois. Pojat olivat jo pystyttämässä salkoa. Kanerva ja Marja seisoivat katsomassa ja kannustamassa. Hirsitupien penkit oli pesty, maalattiat harjattu, taljat tuuletettu ja turvekatot siistitty. Pian kaikki olisi valmista kalmia varten.

Pihlajaa huimasi äkkiä. Olisivatko laulajat muuttaneet mielensä, kulkisiko Pihlajan polku sittenkin toista kautta? Hän sulki silmänsä ja kuunteli.

Käki kukkui, yhden ainoan kerran.

3. PAJU

– Salko pystyssä!

Huuto kaikui kylästä rantaan asti. Pajunkin olisi pitänyt olla kalmia tekemässä. Sen sijaan hän istui Tuonen varrella kädet jalokojen ympärillä ja tuijotti virtaavaa vettä.

Tuoni oli heittänyt jääpeittonsa kesäksi ja kulki nyt vapaudesta vaaralliseksi villiintyneenä. Vesi kurotteli lähemmäs, Paju antoi sen melkein koskettaa varpaitaan. Niin lähelle Tuonta ei tietenkään olisi saanut mennä. Vaikka vesi toi elämää, virta vei vääjäämättä kohti alista. Hiidet vetivät mielellään mukaansa mielettömiä, kutsuivat pinnan alle pimeään.

Paju kumartui alas ja antoi veden pyöriä sormien ympärillä. Lintuparvi lehahti vierestä lentoon ja sirkutti äänekkäästi. Pienet silmät tuijottivat pistävästi. Silti käsi upposi syvemmälle veteen. Jänöhenki tunsi veden viettelyksen. Vain pieni horjahdus, ja Paju uppoaisi Tuonen vietäväksi. Tummat pyörteet nuolivat jo sormia.

Paju veti kätensä pois ja värähti. Hän oli kuullut liian monta kertaa laulun Tunturista, joka oli kohdannut Tuonen sumuissa hiiden, ihmisen muodon ottaneen. Tunturi oli jo saanut kihlansansa yläjuoksun Maamon tyttäreltä, mutta oli joutunut hah-

mon lumoihin. Hiisi oli saanut sulhon suutelemaan itseään, kietonut vetiset kätensä hänen ympärilleen ja vetänyt pinnan alle kuolemaan.

Joskus Paju mietti, eikö Tunturi todella ollut osannut varoa tuntematonta veden vierellä. Vai oliko Tunturi sittenkin itse valinnut kohtalonsa? Ehkä manan maat olivat tuntuneet helpommalta vaihtoehdolta kuin ottaa sammon kirot kantaakseen.

– Täällähän sinä olet.

Paju hätkähti. Hän käänsi katseensa syvistä vesistä kohti aurinkoa. Joki seisoj kilossa ja hymyili, pellavaiset hiukset valossa säteillen.

– Voisin itsekin ottaa pienen tauon ennen iltaista, Joki huoautti ja istui Pajun viereen.

Joki tuoksui tuoreelta maalta ja tulevalta kesältä. Paju tahtoi nostaa kätensä Joen vaaleille hiuksille ja silittää niitä huolettomasti kuten ennen, mutta enää niin ei voinut tehdä ilman merkitystä. Pajun kädet etsivät maasta korsia nypittäväksi.

– Jännittääkö kalmi sinua? Joki kysyi.

Paju kohotti katseensa Joen päähkinäsilmiin ja nyökkäsi. Joelle hän saattoi olla rehellinen.

– Ei haluttaisi vielä jättää poikien tupaa, Paju tunnusti.

– Kyllä se siitä, kihla se on ensimmäinenkin.

Joki virnisti. Paju katsoi Jokea silmiin ja yritti nähdä, mitä Joki ajatteli. Toivoiko Jokikin, ettei Paju vielä tulisi mieheksi, että he voisivat yhä nukkua yönsä yhdessä, toisiinsa kietoutuneina? Niin kuin he olivat tehneet siitä asti, kun Paju oli erotettu emostaan, tuotu kylään itkevänä ja asetettu ikäveljen viereen lämmittelemään.

Hetken Paju halusi kertoa Joelle kaiken sen, mitä mietti öisin valvoessaan. Sanat olivat Pajun huulilla, mutta jäivät siihen. Jotkut sanat olivat sellaisia, ne olivat niin paljaita, että ne oli peitettävä.

Paju istui hiljaa Joen vieressä ja tuijotti Tuonen liikkeitä.

– Tulehan, mennään syömään, Joki sanoi lopulta ja taputti Pajua olalle.

Joki nousi. Paju seurasi perässä vastahakoisena. Poikien vuoroon oli vielä aikaa. Syötävää saisi vasta vaimojen, tyttöjen ja miesten jäljiltä. Paju viivytteli, vilkaisi vielä kerran vettä. Pinnan alle ei nähnyt. Virta piti salansa syvyyksissä.

Paju heitti korren kädestään eikä katsonut, kun virta vei sen mennessään.

4. PIHLAJA

Kalmin aamuna Pihlaja laski uhrikupeille ravun saksen. Linnut sirkuttivat oksien lomasta, mutta yksikään ei näyttäytynyt. Pihlajaa paleli.

Hän oli käynyt ikäsiskojen kanssa merroilla jo ennen kukon laulua. Kalmina neidoille nousi vedestä enteitä. Kaikki olivat tietenkin katsoneet Pihlajaa ja nähneet, kuinka hän nosti josta kolme rapua.

– Joudut kahden tulen väliin, Marja oli heti kuiskannut.

– Eikö sille yksi sulho riitä, Lemmikki oli mutissut.

Pihlaja oli teeskennellyt, ettei kuullut. Kolme oli paha luku, pieni ja pariton. Miksi sellainen saalis juuri kalmina oli tullut?

Kädet olivat kananlihalla, kun Pihlaja lähti uhrikupeilta. Askeleet veivät alajuoksulle, lähelle alista maailmaa. Siellä oli puiden suojassa yksinäinen tupa, jonka katolla raakkuu korppi. Moni olisi odottanut kutsua sisään, mutta Pihlaja ei edes koputtanut.

Sisällä oli huumaaava tuoksu, suopursusta suloinen ja mesi-angervosta makea. Savut kiemurtelivat pitkin seiniä, tutkivat koukuissa roikkuvia kasveja ja kypäliä, kunnes karkasivat ulos katon räppänästä. Akka seiso i savujen keskellä ja hämmensi pataa katsettaan kohottamatta.

– Sinuahan sai odotella, Akka sanoi.

– Halusin käydä uhrikupeilla.

Akka tuhahti hyväksyvästi. Pihlaja jätti kertomatta, ettei ollut pyytänyt onnea vaan vienyt lintuasuisille lepytyslahjan. Siltä varalta, että kolme todella tarkoitti tulia.

– Käännätkö yrtit? Pihlaja kysyi ja aikoi aloittaa aamutoimet.

Akka huitaisi kättään. Hän jätti padan ja tuli lähemmäs. Jälleen Pihlaja hämmästyi, ettei joutunut enää katsomaan kumaraan painunutta Akkaa ylöspäin. Akka ojensi Pihlajalle helmoistaan kuikannahkaisen pussin.

– Tämä on sinulle. Moni on tällaista pyytänyt, mutta kaikille en uskalla antaa.

– Mikä se on?

– Lemment aika. Sanat saat keksiä itse, mutta ole varovainen. Taika on vahva.

Pihlaja avasi pussin ja hypisteli sen sisältöä. Siian ruotoja, tilhen sulkia, ansaan jääneen jänön tassu. Taika tarttui sormiin, pisteli ja kihelmöi. Vaistomaisesti Pihlaja veti kätensä pois ja sulki pussin.

– Muuta et tänään tarvitse, Akka sanoi. – Työt ehtii huomennakin.

Sanat kirpaisivat. Kohta Akka ei enää tarvitsisi Pihlajaa, ja joku toinen ottaisi hänen paikkansa. Pihlaja oli saanut oppia parantamisen taidon, mutta ei voisi kuitenkaan seurata Akan jalanjälkiä. Niin olivat laulajat Akan korvaan kuiskineet, kun Akka oli aikanaan tullut katsomaan häntä vastasyntyneenä. Jo silloin Akka oli nimennyt hänet Pihlajaksi, joka marjan kantaa.

– Kuka sinua auttaa kalmin jälkeen? Pihlaja ei voinut olla kysymättä.

– Älä sinä siitä huoli, tyär, Akka huitaisi kädellään. – Minä

en vielä mieli laulajien lepoon. Elävien maailmassa on asiat kesken.

– Etkö haluaisi, että sinulle tulisi ensin uusi oppityttö, vaikka pieni Puolukka? Kihla voisi odottaa. Kaikki puhuvat kuitenkin, että olen vielä turhan nuori.

– Älä kuuntele lauluja kateudesta, turhaan ne sinua syövät, Akka pudisteli päätään. – Minä olen nähnyt sinun polkusi vahvemmin kuin kenenkään toisen. Sampo tarvitsee sinua. Se on ainoa, mitä sinun tarvitsee tietää.

Pihlaja vilkaisi arkkua Akan tuvan pimeässä nurkassa. Siellä se kai oli. *Päivän paiste, yön kaste. Tähten loisto, kierron toisto.*

– Saanko minä nähdä sen? Pihlaja kysyi.

– Kaikki aikanaan. Nyt sinun ei tarvitse huolehtia kuin siitä, että annat kihlasi ja kannat marjan kuten minä olen nähnyt sinun tekevän.

Pihlaja yritti hymyillä. Akka kohotti känsäisen kätensä Pihlajan poskelle kuin pienenä, vaikka Pihlaja oli venähtänyt häntä pidemmäksi. Ääneen eksyi äkkiä hellyyttä.

– Tyär... minä tekisin kaikkeni sinun eteesi. Enemmän kuin tiedätkään.

Sellaiset hetket olivat harvinaisia. Pihlajan teki mieli kysyä vielä paljonkin, mutta hän tiesi, mitä Akka sanoisi. Oli aika kysyä, oli aika kuunnella, ja kuuntelemisen aika oli ensin.

Hellyys katosi Akan silmistä. Hän kääntyi takaisin töihinsä. Vaitonaisena Pihlaja kiinnitti pussin uuteen paulanauhaansa. Taika jäi siihen roikkumaan ja odottamaan Pihlajan sanoja.

5. PAJU

On kalalla kaksi kylkeä ja vedessä kaksi voimaa. Mutta hauki ei voi kuha olla vaikka rinnakkainkin uivat, kuha ei oo hauki vaikka samaa vettä juovat.

Lapset lauloivat, piirileikissä hauki väisti kuhaa. Kanat juok-sivat alta karkuun, vaimot huutelivat ohjeita ja vanhukset virit-telivät munnihuiluja. Savun, siman ja hien hajut sekoittuivat toisiinsa. Häly oli jatkunut koko päivän, Pajun päätä särki.

– Eikö varsi simaa kestä? Petäjä virnuili, kun Pajun tuoppi ei tyhjentynyt.

Paju ei vastannut. Mitä sitten, jos hän ei halunnut sotkea pää-tään? Muut tuntuivat juovan hänenkin puolestaan. Kalmina ei laskettu leipää eikä jatkettu juomia.

Pojat aaltoilivat kohti salkoa, Paju lainehti muiden mukana. Kalmin tulista huolimatta Pajua paleli, aivan kuin kylää var-tioivat roihut eivät olisi sittenkään riittäneet karkottamaan hämärässä kulkevia olentoja. Lasten viaton nauru kaikui tupien välissä. He eivät vielä osanneet pelätä pahoja.

Paju vilkaisi Jokea vierellään. Joskus hekin olivat pitäneet piirileikissä toisiaan käsistä ja pyörineet, pyörineet niin kauan, että sormien ote oli irronnut ja vauhti syössyt heidät selälleen.

Paju muisti edelleen, miten Joki oli maannut maassa hänen vierellään ja nauranut niin, että aukot etuhampaiden tilalla olivat paljastuneet. Joki katsoi Pajua takaisin ja hymyili, mielti ehkä samaa. Hymy tarttui hetkeksi Pajuunkin.

– Väistäkähän.

Petäjä töni tietä kyynärpäillään ja tuuppasi Pajun ja Joen erilleen. Paju horjahti suoraan Kallion päälle.

– Varo vähän! Kallio huudahti Petäjälle.

– Eikö Kallio seisokaan vakaana? Petäjä virnuili takaisin.

Kallio tuohtui, kun hänen nimeään pilkattiin. Akka oli antanut hänelle kapalossa komean nimen, nähnyt jo silloin, että Kallio seisoi vakaana vaikeinakin aikoina.

– Luuletko tosissasi, että tytöt tuollaisen räpäleen valitsevat? Petäjä härnäsi.

– Luuletko itse, että joku tuollaisen rehvastelijan haluaa? Kallio heitti takaisin.

Toiset jaksoivat loputtomasti mieltiä, kuka miellyttäisi tyttöjä eniten. Pajusta tuntui, ettei muusta ollut talvella puhuttukaan nahkoja parkitessa ja villoja parsiessa. Pajun teki mieli kääntää selkensä ja lähteä, mutta hän jäi, taipui aina notkeasti nimensä mukaan.

– Älä sinä minulle uhoa, räpäle.

Petäjä kohotteli jo nyrkkejään Kalliolle. Sellainen hän oli, kun simaa oli tarjolla. Paju ei ymmärtänyt, miten joku jaksoi pitää niin kovaa ääntä itsestään.

– Rauhoittukaa nyt, Joki yritti sanoa, mutta hänen sanansa hukkuivat humuun.

Kallio sai nyrkin iskun kylkeensä ja Petäjä mustan silmän. Kumpikin kaatui maahan ja aloitti painin hiekassa. Tapelu loppui vasta, kun vaimot lopettivat sen. Kalmin rauhaa ei olisi saanut rikkoo, mutta Maamoaa ei taaskaan näkynyt. Rangaistus jäi antamatta, kun neidotkin alkoivat jo saapua.

– Olkaa sitten ihmisiksi, vaimot varoittelivat.

Paju tunsi jänön hypähtävän sisällään. Kurkkua kuristi. Hän yritti taas etsiä Joen katsetta viereltään, mutta Jokikin katsoi neitoja. Entiset ikäsiskot kulkivat kohti keltaisissa mekoissa, tuoreita koivunvarpuja hiuksissa. Kallio yritti selvästi venyttää pituutta, Petäjä pullisteli käsivarsiaan.

– Ottaisin kyllä Kanervan, jos vain saisin, Sammal mutisi itseksensä.

– Hän kyllä selvästi katselee sinua, Kallio kuiskasi ja pukkasi Sammalta kevyesti kylkeen.

Yhdet silmät etsivät Pajuakin. Paju saattoi tuntea katseen kasvoillaan, se tutki ja tunkeutui iholle. Hän käänsi päänsä pois ja huomasi äkkiä katsovansa Jokea suoraan silmiin.

– Kenet sinä haluaisit? Joki kuiskasi Pajulle.

Paju katsoi Jokea, näki risteävät polut, kannoilla kulkevat varjot. Pajun teki mieli vastata, mutta hänen sanansa olivat mykkiä. Jotkut sanat olivat sellaisia, niistä puuttui voima. Paju haukkoi henkeä.

– Minne sinä menet? Joki ehti kysyä, kun Paju äkkiä kääntyi.

Paju tiesi vain, ettei hän sittenkään vielä taipuisi. Hän livahhti väkijoukkoon ja pujotteli pois salolta.

6. PIHLAJA

Pihlaja kulki neitojen keskellä kohti salkoa. Munnihuilit soivat, laulut raikasivat ja hiirenkorvat tuoksuivat hiuksissa. Pienet tytöt ihastelivat kukkaseppeleitä ja haaveilivat jo omistaan. Marja ja Kanerva vilkuttelivat pojille. Pihlajakin yritti etsiä Pajua katseellaan, mutta tämän pellavapäätä ei näkynyt.

Kylä lauloi Vuoden veisua. Neidot saapuivat salolle. *Kalmi meille valon tuo, kevään tulla kylään suo. Keski kesän valon takaa, uuden sadon maasta jakaa. Keyri antaa talvenvaran, lepoon kutsuu ihmisparan.*

– Mennään jo, Marja sanoi kärsimättömänä.

– Odottakaa nyt vähän, Pihlaja halusi sanoa.

Nauraen ikäsiskot juoksivat pyytämään poikia tanssiin. Vain Pihlaja jäi paikalleen. Missä Paju oli?

Vanhukset soittivat, vaimot lauloivat juhlapellavissa ja miehet taputtivat virsujaloilla tahtia. Vaaleat palmikot heiluivat heleässä illassa. Pihlaja näki, kuinka Kanerva pyöräytti Sammalen käsivarsilleen niin, että poika oli kompastua. Jopa sepän Lemmikki tanssi muiden muassa, vaikka ei aikonut vaihtaa kihloja vaan jäädä tyttöjen tupaan.

Koivunvarpuseppele painoi Pihlajan päätä. Ei Pihlaja ollut

odottanut illalta ilonpitoa, mutta ei sitäkään, että joutuisi juoksemaan pojan perään. Enää puuttuisi, että taivaanvuohi tulisi nauramaan tai harakka huonoja lupaamaan. Vaimojen katseet kulkivat jo yksin seisovan Pihlajan yli. Pihlaja arvasi, millaisia merkkejä luettiin. Pysyisivätkö jalat maassa, kädet mullassa, jos ei edes sulhoa saanut?

– Pihlaja, Pihlaja! Minä kaaduin!

Itkevä Puolukka juoksi Pihlajan luokse. Tyttö oli vielä pieni, asui yhä vaimojen tuvassa muiden lasten kanssa. Tekemisestä helpottuneena Pihlaja kumartui katsomaan pikku Puolukan polvea. Puolukka painoi päänsä vasten Pihlajan rintaa.

– Sinä olet niin kaunis, Puolukka huokaisi ja silitti Pihlajan palmikkoa. – Sinun pitäisi antaa suukkosi vasta, kun olet varma.

Pihlaja muisti, kuinka itsekin oli ihaillut kalmin neitoja pienenä, haaveillut ensisuudelmasta. Silti Puolukan viattomat sanat saivat kylmät väreet liikkeelle.

– Tule, laitan sinulle kääreen, Pihlaja sanoi, yritti karkottaa oudon tunteen.

– Saanko tulla tyttöjen tupaan? Puolukka ilahtui.

Puolukka unohti kipunsa ja melkein juoksi edeltä. Pihlaja antoi lapsen ihastella isompien asumusta. Puolukka tutki kutoimuksia ja muiden aarteita, eikä Pihlaja voinut olla miettimättä, että Puolukalla kaikki oli vielä edessä, kuuveren kutsu, kalmin odotus, kaikki metsän varjoihin laulettu polut.

Puolukalle kaikki olisi niin erilaista. Häntä ei ollut syntymässä luvattu kellekään eikä mihinkään. Puolukka voisi valita polkunsa toisin kuin Pihlaja, jättää vaikka kihlat väliin ja jatkaa elämää naisten kanssa. Pihlaja pudisti ajatuksen päästään. Miksi miettiä toisen osaa? *Jokaiselle oli Laaksossa laulunsa, ja Laakson laulu oli jokaisen.*

– Tule, istu tähän, niin katson haavasi, Pihlaja sanoi.

Pihlaja otti pussukoistaan tarvikkeet ja alkoi sitoa haavaa. Piharatamo sai veren hyytymään. Vain tällaisia taikoja hän tekisi jatkossa, ei koskaan oppisi Akalta ylisen suloja tai alisen saloja.

Pihlaja silitti Puolukan vaaleaa päätä ja laski tämän maahan. Akka oli nähnyt, että ensi kalmina Pihlaja jo kantaisi rinnoillaan omaa marjaansa. Tyttöä, jos laulajat niin katsoisivat parhaaksi. Pihlajan teki mieli vielä puristaa Puolukka vielä syliinsä, mutta hän taputti lasta olalle.

– Menehän jatkamaan leikkiä, Pihlaja sanoi lempeästi.

Puolukka juoksi takaisin piirileikkiin. Pihlaja katsoi, kuinka Puolukka posket punaisina tarttui vaaleaa poikaa kädestä, hauki väisti kuhaa ja parit vaihtuivat. Hymy häivähti Pihlajan kasvoilla. Leikki oli sama, jota hän oli itsekin pienenä leikkinyt joen varrella.

Samassa Pihlaja tiesi, mistä etsiä Pajua. Hän nosti keltaiset helmat ylös ja lähti kohti Tuonen rantaa.

7. PAJU

Paju juoksi. Kylä jäi taakse, munnimusiikki muuttui kaukaiseksi huminaksi. Roihutulten takana varjot elivät.

Askeleet pysähtyivät vasta, kun Paju oli kompastua johonkin ja suistua Tuoneen. Tumman virran yllä leijui usva. Jossain lauloi satakieli synkkiä salaisuuksiaan.

Paju kumartui. Varpaisiin sattui. Maassa makasi puun pala-nen, johon hän oli jalkansa iskenyt. Puu näytti melkein siltä kuin olisi itse noussut joesta. Usva pyörteili sen ympärillä ja teki siitä elävän. Siinä oli selvä muoto, kuin jokin olisi pyrkinyt ulos sen sisältä.

Iho nousi kananlihalle. Sellaiseen puuhun ei pitäisi koskea. Mutta mitä Pajulla oli hävittävää? Paju vilkaisi ympärilleen hämä-rässä, vaikka mistäpä hän tiesi, mitä pensaiden takana lymysi.

Paju nosti puun, istui alas sen kanssa. Tuoni kohisi vieressä ja maa tuoksui tukahduttavan tuoreelta. Paju tutki kappaletta käsis-sään ja väreet kulkivat pitkin hänen selkäänsä. Kalmin linnut hil-jenivät. Puussa oli haltijan muoto, Paju näki sen heti. Se suoras-taan kutsui veistämään valmiiksi sen, minkä virta oli jo aloitta-nut. Paju otti puukon taskustaan, vaikka tiesi, ettei olisi pitänyt, ei ainakaan väärällä kädellä.

Puukko veisti puuta alkuun varovaisesti, lastut lensivät tahdottomina maahan. Hitaasti puu alkoi päästää otteestaan sitä, mitä piti sisällään. Oli kuin jokin olisi ohjannut Pajun puukkoa, ottanut voimaa sammon kirosta, jota Paju kanto mukanaan.

Paju antoi käsien jatkaa, vaikka aavisti jo, että lopputulema olisi jotain kiellettyä. Oliko sittenkin jotain perää siinä, mitä sanottiin väärällä kädellä veistäjistä? Korppi raakkui varoittavasti. Puukko lipesi, leikkasi haavan Pajun sormeen.

Verta valahti puun päälle. Paju kohotti sormen huulilleen ja imi terävän maun suuhunsa. Vasta nyt Paju katsoi kunnolla puuta sylissään. Kylmä kutitti selkää. Oliko hän todella veistänyt sen?

Puusta katsoi silmiin karhu, *mesikämmen metsän valtias, kontio kankaiden kuningas*. Puukko oli hyväillyt otsolle pehmeän turkin, Pajusta vuotanut veri värjännyt sen ruskeaksi.

Olisi kai pitänyt heittää kontio menemään. Karhu oli vain kaunein esine, jonka Paju oli koskaan veistänyt. Ilme näytti elävältä, aivan kuin otso olisi katsonut Pajua silmiin ja hymyillyt.

Varovaisesti Paju silitti karhun päätä. Vesi nuolaisi rantaa, ja kuikka lauloi kutsunsa. Paju tarttui puukkoon ja jatkoi veistämistä.

8. MAI

– Oletko vielä lähdössä ulos?

Linnen ääni oli syyttävä. Mai tarttui silti oven rivassa roikkuvaan miekkaan. Hän ei kestänyt vain odottaa kodon vaienneiden värssyjen varjoissa.

– Käyn laittamassa ansat, Mai vastasi siskolle.

– On kalmikin.

Mai kohautti olkapäitään ja katsoi isää. Kädet olivat pysähtyneet. Isä ei sanonut mitään, tuskin huomasi, että Mai oli lähdössä. Milloin viimeksi isä oli itse lähtenyt ansoille?

– En ole kauan, Mai sanoi lähtiessään, toinen jalka jo ulkona.

Mai haki Aronin hevossuojasta ja värisi Aavan viileässä tuulessa. Hän melkein toivoi, että joku muukin miekka olisi uhmannut kalmin pelkoa ja ollut lähdössä samaa matkaa. Josain huhuili pöllö. Hämärästä hiipi vierelle ajatus sudesta. Hetken Mai mietti jopa, viheltäisikö naapurin kodon kohdalla ja pyytäisi Tomin mukaan, mutta kulki kuitenkin ohii. Ei hän enää voisi kutsua Tomia, ei kuten ennen.

Muut miekat jäivät yläkylään. Mai ratsasti alas rinnettä kohti alakylää. Siellä oli jo hiljaista. Kalastajat, lammaspaimenet ja käsityöläiset eivät laulaneet enää iltaisin. He olivat unohtamassa

Aavan laulut, päästämässä irti niistä. Yhdessä kodossa herättiin kavioiden kopseeseen ja kurkattiin ulos oviaukosta. Varmasti siellä päiviteltiin yläkylän miekkojen vapautta liikkuu, mennä minne ja milloin huvitti.

Taakse jäivät mustasta rinteessä kohoavat turvekatot, puuskissa nousevat savut. Tuntureilla kulki suomalainen tuuli, pyöritti pilviä mielensä mukaan. Mikään ei sinä iltana luvannut, että varpuihin nousisivat lehdet, saalis nousisi koloistaan tai että mustat rinteet vielä vihertäisivät. Ehkä se johtui kalmina pite-nevistä varjoista, mutta Maista tuntui taas, että hän kuuli suden askeleita takaansa.

Ilveksen korvat kuuntelivat tarkasti ennen kuin Mai uskalsi laskeutua Aronin selästä ansapaikalla. Mai sätti itseään. Millainen pelkuri hänestä olikaan tullut, vain heikon mielensä takia! Varmuuden vuoksi Mai kuitenkin kalisutteli nyrkissään taskun kivettyneitä kappaleita.

Mai kumartui asettamaan ansalangan. Sierettyneet sormet sitoivat solmut vanhasta muistista. Kun riekon jalka osuisi oikeaan kohtaan, lanka kietoutuisi sen ympärille ja lintu jäisi kiinni. Se ei pääsisi pakoon, vaikka kuinka räpyttelisi siipiään. Se voisi vain odottaa loppuaan maahan sidottuna. Main sormet epäröivät hetken. Hän näki huutavan linnun mielessään. Nälkä pakotti vetämään solmut loppuun.

Vilahtava varjo teki ilveshengen heti levottomaksi. Käsi hamusi maasta pieniä, pyöreitä kiviä. Mai keräsi niitä yhä kuten pienenä, kun Kivien laulu sai lapset nostamaan sileimmät kappaleet korvilleen ja kuuntelemaan, kuuluisiko niistä vanhojen laulujen kaikuja.

Muita kuin kivien äänettämiä lauluja ei Mailla enää ollut. Joskus hän oli osannut jokaisen Aavan vanhan laulun, pitänyt hengissä niitäkin, jotka olivat monien mielistä murenemassa ja

katoamassa. Hän oli istunut kototulen ääressä ja laulanut kirkkain äänin siitä, kuinka Aavan miekat nousivat hevosten selkään, ratsastivat mereltä maan ääriin ja palasivat kontit täynnä rikkauksia.

Sitten vanhat laulut olivat pettäneet Mai ja hänen äänensä mennyt rikki. Mai pyyhkäisi poskelle pyrkivän kyyneleen ja puristi kiviä kädessään. Kivet olivat painavia, niiden sanat pitivät ajatukset paikoillaan. Mitä Tomkin olisi sanonut, jos olisi nähnyt vetistelyn? Miekat eivät itkeneet, eivät menneitä eivätkä tulevia.

Mai jätti langan odottamaan, nousi taas Aronin selkään. Isä ja Linne odottivat. Mai laukkasi kohti kotoa ja kielsi itseään ajattelemasta sutta, jolla oli kalmin valkoinen raita merkinä turkissaan.

9. PIHLAJA

Pihlaja oli arvannut oikein. Paju istui pyykkirannassa veistelemässä. Rannan usvasta kuului kuikan ensin nouseva, sitten laskeva laulu. Hämärä hamusi taivaanrantaa.

Pajun hartiat olivat kumarassa, hiukset sotkussa ja housut roikkuivat yllä. Hän oli niin keskittynyt puukkoonsa, että huomasi Pihlajan vasta, kun Pihlaja rykäisi. Paju sävähti vaittomaisesti kauemmas ja työnsi veistelemänsä puun taskuun.

– Olen etsinyt sinua, Pihlaja sanoi, kun asettui Pajun viereen.

Paju ei vastannut. Puhtaista pellavista huolimatta Pihlaja haistoi hien. Pihlaja yritti tavoitella henkeä Pajun silmistä, mutta Paju tuijotti tiukasti kuohuvaa koskea. Mielessä välähtivät ne kolme rapua, jotka Pihlaja oli nostanut merrasta. Huono enne tuntui merkityksellisemmältä nyt, kun pimeät voimat olivat liikkeellä, viimeistä kertaa ennen kuin valo ne karkottaisi.

– Muistatko, kun leikimme täällä pienenä haukea ja kuhaa? Pihlaja kysyi väistääkseen kylmät väreet.

Paju kohautti olkapäitään. Ehkä Paju ei muistanut enää, kuinka he joskus olivat juosseet yhdessä, räiskyttelleet vettä ja yrittäneet tulkita tulevaa lintujen merkeistä. Oli jo aikaa siitä,